

ხორვატიის ეკონომიკური ინტეგრაცია ევროკავშირში და საქართველო

რამაზ ფუტყარაძე

ეკონომიკის დოქტორი,
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

თანამედროვე პერიოდში საერთაშორისო გამოცდილებების გამოყენებას ეროვნული ეკონომიკის განვითარების მიზნით დიდი მნიშვნელობა აქვს. ხორვატია ევროკავშირის ბოლო წევრია. ნაშრომში განხილულია ხორვატიის სოციალურ ეკონომიკური განვითარების თავისებურებები. ხორვატია ევროპის ერთდერთი სწრაფად განვითარებადი და რესურსებით მდიდარი ქვეყანაა, რომელიც აქტიურად ცდილობს გლობალურ ეკონომიკაში შემდგომ ინტეგრაციას. წინამდებარე ნაშრომში შესწავლილია ხორვატიის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების რიგი აქტუალური საკითხები და შემუშავებულია წინადადებები თუ რისი გათვალისწინებაა შესაძლებელი ქართულ რეალობაში.

ხორვატიის განვითარების ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებად მიიჩნევა ტურიზმი. ტურიზმი ხორვატიის მშპ-ის დაახლოებით 20%-ს შეადგენს, რაც საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია. შედარებისათვის, ევროკავშირში ტურიზმზე მოდის მშპ-ის 10%. საქსტატის მონაცემების მიხედვით საქართველოში ტურიზმის წილი ქვეყნის ეკონომიკის მთლიან გამოშვებებში შეადგენს 7,3%-ს. სასურველია ხორვატიასთან ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობა.

ხორვატიის ფართობი საქართველოზე ნაკლებია, ხოლო მოსახლეობა რიცხვით პირიქით მეტი. ხორვატიის საქონლის ექსპორტის მოცულობა საქართველოს ანალოგიურ მაჩვენებელს აღემატება 5-ჯერ. ხორვატიის საქონლის ექსპორტმა 2017 წელს 13,7 მლრდ აშშ დოლარი (შედარებისათვის საქართველოს საქონლის ექსპორტის მოცულობამ 2017 წელს 2,7 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა, ხოლო ექსპორტმა რეექსპორტის გარეშე – 2 მლრდ აშშ დოლარი) შეადგინა.

ნატოს და ევროკავშირის შორის პირდაპირი კავშირი არაა, მაგრამ ხორვატია ნატოს წევრი გახდა ევროკავშირის წევრობამდე, 2009 წლის 1 აპრილს. ხორვატია აქტიურადაა ჩართული გლობალიზაციის და ინტეგრაციის პროცესებში. იგი აქტიურად ცდილობს პუი-ების მოზიდვას და ზრუნავს საკუთარი ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე. ქვეყანაში ფუნქციონირებს „ინვესტიციებისა და კონკურენტუნარიანობის სააგენტო“, რისი ქართულ რეალობაში გადმოღება მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია.

ამრიგად, ევროკავშირის წევრობა მომგებიანია ხორვატიის ეკონომიკისათვის. სასურველია ხორვატიის გამოცდილების შესწავლა და გამოყენება საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის.

საკვანძო სიტყვები: ხორვატია, ეკონომიკური ინტეგრაცია, თავისუფალი ვაჭრობა,

საქართველო, ეკონომიკური განვითარება.

ხორვატია ევროკავშირის 28-ე წევრი ქვეყანაა. უკვე 5 წელი გავიდა მას შემდეგ, ის ევროკავშირის წევრია. შესაბამისად ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში (და არა მარტო ეკონომიკურ) აღნიშნული პრობლემა ნაკლებადაა შესწავლილი. 2018 წელი ხორვატიისთვის მნიშვნელოვანი იყო სხვადასხვა მიმართულებით, ასე მაგალითად ფეხბურთის მსოფლიო ჩემპიონატი მე-2 ადგილი, რაც ქვეყნისათვის საკმაოდ მნიშვნელოვანი საერთაშორისო წარმატებაა.

ხორვატიის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თავისებურებები (მოკლე მიმოხილვა). ხორვატიის რესპუბლიკას გააჩნია უნიკალური გეოგრაფიული მდებარეობა, ხორვატია არის ევროკავშირის, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, ევროპის საბჭოს, ნატოს, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის და სხვა მრავალი სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრი. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ქვეყნის სწორ საგარეო პოლიტიკას ორი მთავარი მიზნის მიღწევა მოჰყვა: პირველი ნატოს წევრობა (1 აპრილი, 2009) და მეორე, ევროკავშირის წევრი (1 ივლისი, 2013).

ხორვატიის მშპ-ის მოცულობა 1990 წელს შეადგენდა 24.5 მლრდ აშშ დოლარს, ქვეყანაში მშპ-ის 5%-ზე მაღალი ზრდა დაფიქსირდა 2002 და 2003 წლებში [1, გვ. 92]. 2017 წელს კი ქვეყნის მშპ-ის მოცულობა გაიზარდა 55 მლრდ აშშ დოლარამდე (2008 წელი მაქსიმუმი 70,48 მლრდ აშშ დოლარი), მშპ მოსახლეობის ერთ სულზე 13,2 ათასი აშშ დოლარი.

ევროპის ტერიტორიული შემადგენლობა 1789 წლიდან დღემდე გამუდმებით იცვლებოდა. ძალიან მცირეა ისეთი ქვეყნები, რომელთაც ტერიტორიული ცვლილებები არ განუცდია, ესენია ანდორა, ლიხტენშტეინი, სან მარინო. ამ იშვიათი გამოწვევის გარდა ევროპა ძირითადად შეიცვალა [2, გვ. 13]. ევროპაში კომუნისტური რეჟიმის დამხობის შემდეგ, იუგოსლავიის ქვეყნებს საშუალება მიეცათ მოეპოვებინათ დამოუკიდებლობა.

ხორვატიამ გამოაცხადა დამოუკიდებლობა 1991 წლის 25 ივნისს, ხოლო 1991 წლის 8 ოქტომბერს ქვეყანაში ჩატარებული რეფერენდუმის შედეგად ხორვატია იუგოსლავიას გამოეყო და დამოუკიდებელი სახელმწიფოა.

საქართველოში მოსახლეობის რიცხოვნობა 2018 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით შეადგენს 3,7 მლნ კაცს, დედაქალაქ თბილისში – 1,16 მლნ. (ანუ ქვეყნის მოსახლეობის 31%-ზე მეტი), ხოლო ფართობი 69700 კვ. კმ. ხოლო საქართველოში მოსახლეობის სიმჭიდროვე 1 კვ. კმ. ზე შეადგენს 65,2 ხოლო დედაქალაქ თბილისში – 2272. [3] ხორვატიის ფართობი შედარებით პატარაა, ვიდრე საქართველოს. ხორვატიაში მოსახლეობის რიცხოვნობა 2018 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით შეადგენს 4,2 მლნ კაცს, დედაქალაქ ზაგრებში – 800 ათასი (ქვეყნის მოსახლეობის 19%), ხოლო ფართობი 56594 კვ. კმ. მოსახლეობის სიმჭიდროვე 1 კვ. კმ. ზე შეადგენს 74,1. ხორვატია ერთ-ერთი ნაკლებად დასახლებული ევროპული ქვეყანაა, როგორც ნორვეგია, ფინეთი, შვედეთი, ესტონეთი, ლატვია, ლიტვა, ირლანდია და ბულგარეთი.

ხორვატიის განვითარების ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებად მიიჩნევა ტურიზმი. ამიტომ, საინტერესოა ამ სფეროს ზოგადი მიმოხილვა და მისი უპირატესობების და გამოწვევების შესწავლა. ტურიზმი ხორვატიის მშპ-ის დაახლოებით 20%-ს შეადგენს, რაც საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია. ხორვატიის სტატისტიკის სამსახურის მონაცემებით 2017 წელს ქვეყანაში უცხოელ ტურისტების რაოდენობამ 15,6 მლნ შეადგინა.

შედარებისათვის, ევროკავშირში ტურიზმზე მოდის მშპ-ის 10%, დასაქმების – 9% [4, გვ. 9]. ტურიზმის დადებითი შედეგები იგრძნობა ხორვატიის ეკონომიკაზე, საცალო ვაჭრობაზე, გადამამუშავებელი მრეწველობაზე, დასაქმებაზე და სხვ. მიიჩნევა რომ ტურიზმი მნიშვნელოვნად ამცირებს ქვეყნის უარყოფით საგარეო ვაჭრობის ბალანსს. უკანასკნელ წლებში შეიმჩნევა ქვეყანაში ტურიზმის კიდევ უფრო განვითარება, რაც ხელს უწყობს ქვეყანაში სამუშაო ადგილების შექმნას, და ცხოვრების დონის ზრდას. ტურიზმის განვითარება უზრუნველყოფს სხვადასხვა სახის უპირატესობებს: სასტუმროებისა და რესტორნების ქსელის განვითარებას, ასევე კვების მრეწველობის განვითარებას და სხვ. ტურიზმის განვითარება შეიძლება განვიხილოთ როგორც ადგილობრივი წარმოებისა და ექსპორტის ხელშეწყობის საშუალება. ტურისტთა ნაკადის ზრდა საშუალებას აძლევს მოსახლეობას, რომელიც ვერ ახერხებს საკუთარი ნაწარმის ექსპორტზე გატანას, ადგილზე მოახდინოს პროდუქტის რეალიზაცია; თავის მხრივ ხორვატიაში ტურიზმის ინდუსტრიის მნიშვნელოვანი მიმართულებაა ევროკავშირის ქვეყნებიდან ტურიზმი, რომელსაც თან ახლავს სერიოზული ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული სარგებელი. ტურიზმის განვითარებას ხორვატიაში რეალურად გააჩნია უდიდესი პოტენციალი და ქვეყანა ფლობს გარკვეულ კონკურენტულ უპირატესობებს ამ კუთხით და იგი ქვეყნის განვითარების სტრატეგიის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულებაა.

საქართველო, ერთ-ერთი პოსტსაბჭოთა ქვეყანაა, რომელიც დგას საბაზრო ურთიერთობების გზაზე. ქვეყანამ წარმატებით განახორციელა არაერთი სოციალურ-ეკონომიკური რეფორმა და მტკიცედ ადგას დემოკრატიისა და მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრაციის გზას. თანამედროვე ეტაპზე ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების ძირითადი ვექტორია ევროკავშირთან დაახლოება და სავაჭრო-ეკონომიკური ინტეგრაცია [Putkaradze R., 2010; Putkaradze R., 2015; Putkaradze R., 2012; Chania M., Putkaradze R., 2018; Putkaradze R., 2010].

საქართველო აქტიურად ცდილობს ხელი შეუწყოს ტურიზმის მდგრად განვითარებას, მიღებული შემოსავლების გაზრდასა და დარგის მნიშვნელობის ამაღლებას. აქტიური მუშაობაა საჭირო ევროკავშირის ქვეყნებიდან ტურისტების ნაკადების გაზრდის მიმართულებით.

ცნობილია, რომ „საქართველოს ტურიზმის სტრატეგია 2025“-ში დასახული განვითარების გეგმები შემდეგია: ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების გაზრდა არსებული დონიდან (1.9 მლრდ აშშ დოლარი) 6.6 მლრდ აშშ დოლარამდე; დარგის მიერ მშპ-ში შეტანილი პირდაპირი წილი უნდა შეადგენდეს 7.9%-ს; ყოველი ვიზიტორის მიერ საშუალოდ დახარჯული თანხის გაზრდა არსებული 328 აშშ დოლარიდან 600 აშშ დოლარამდე; ტურიზმში დასაქმებული პირების რაოდენობის გაზრდა დაახლოებით 90%-ით, არსებული 158,515-დან 301,284-მდე; ვიზიტის საშუალო ხანგრძლივობის გაზრდა არსებული 5 დღიდან 7 დღემდე; ტურიზმის სფეროში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების 63%-ით გაზრდა, არსებული 723 მლნ აშშ დოლარიდან 1,178 მლნ აშშ დოლარამდე; დასავლეთ ევროპის, აზიისა და ჩრდილოეთ ამერიკის მაღალგადახდისუნარიანი ბაზრებიდან ვიზიტორთა რაოდენობის გაორმაგება; [10, გვ. 10]. საქსტატის მონაცემების მიხედვით საქართველოში ტურიზმის წილი ქვეყნის ეკონომიკის მთლიან გამოშვებებაში შეადგენს 7,3%-ს, რაც დაბალი მაჩვენებელია. შედარებისათვის ხორვატიის მშპ-ში ტურიზმის წილი საკმაოდ მაღალია. ჩვენი აზრით საინტერესოა იქნება ამ მიმართულებით ხორვატიის გამოცდილების გაცნობა და გაზიარება.

სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული კომპანიები. ხორვატიაში ქვეყნისთვის განსაკუთრებული სტრატეგიული ინტერესის მქონე სახელმწიფო კომპანიები, ძირითადად, სატრანსპორტო, ენერგეტიკისა და და ბუნებრივი რესურსების სფეროში არიან წარმოდგენილი და დღემდე სახელმწიფო საკუთრებაშია. ასე მაგალითად, ხორვატიის ავიახაზები, ქვეყნის ეროვნული ავიაკომპანია დაარსდა 1989 წელს. ხორვატიის ტყეები (Hrvatske šume), რომელიც დაფუძნდა 1991 წელს ტყეების მართვისა და გამოყენების მიზნით. ხორვატიის წყალი (Hrvatske vode) დაარსდა 1996 წელს ქვეყნის წყლის აქტივების დაცვისა და წყლის მოსახლეობის და

მრეწველობის საჭიროებების მუდმივი ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად, პრინციპების საფუძველზე მდგრადი განვითარების. ხორვატიის ელექტროენერჯის კომპანია (Hrvatska elektroprivreda) დაარსდა 1990 წელს ელექტროენერჯის წარმოების, გადაცემის და განაწილების, გაზის მიწოდებისათვის. მას აქვს 25 ჰიდროელექტრო სადგური და 8 თბოელექტრო სადგური. ხორვატიის რკინიგზა (Hrvatske željeznice), დაარსდა 1990 წელს, სარკინიგზო კომპანია. მისი მიზანია სამგზავრო ტრანსპორტის, ტვირთების და რკინიგზის ინფრასტრუქტურის მოვლა და ახალი მშენებლობები. სამგზავრო გადაზიდვების კომპანია, Jadrolinija, დაარსდა 1947 წელს. ადრიატიკის საერთაშორისო კომპანია (Adriatic Croatia International), რომელიც დაარსდა 1983 წელს, ევროპაში ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი საზღვაო ნავსადგურის სისტემაა. ხორვატიის საავტომობილო მაგისტრალები (Hrvatske Autoceste), რომელიც დაარსდა 2001 წელს და მისი მიზანია საავტომობილო გზების მშენებლობა და მოვლა-შენახვა და სხვ.

ხორვატიაში უამრავი ეკონომიკური გამოწვევაა, ერთ-ერთი მაღალი უმუშევრობა. როდესაც ხორვატია ევროკავშირში გაწევრიანდა უმუშევრობა შეადგენდა 20%-ს. ბოლო მონაცემებით იგი შემცირებულია და შეადგენს 12%-ს, მაგრამ მაინც მაღალია ევროკავშირის რიგ წევრ ქვეყნებთან შედარებით.

ევროსტატის მონაცემებით, ბოლო წლებში, ევროკავშირში და განსაკუთრებით ევროზონის წევრ სახელმწიფოში დაფიქსირდა უმუშევრობის შემცირებას ტენდენცია. მიუხედავად ამისა, წევრ ქვეყნებს შორის დიდი განსხვავებები არსებობს, ასე მაგალითად ჩეხეთი – 2.9%, გერმანია 3.8%, მალტა 4.0% იტალია 11.2%, ესპანეთი 17.2%, საბერძნეთი კი 21.5%. [11, გვ.11]. აღსანიშნავია, რომ საქართველოსა და ევროკავშირის ეკონომიკურ მაჩვენებლებს შორის მასშტაბური განსხვავებაა [Silagadze A., Zubiashvili T., 2015].

ხორვატია და ევროკავშირი. ხორვატია ევროკავშირის ბოლო 28-ე წევრია. ხორვატია წარმატებით აგრძელებს ქვეყნის ევროკავშირთან კიდევ უფრო მჭიდრო სავაჭროდ ეკონომიკურ ინტეგრაციას და სოციალურდ ეკონომიკურ განვითარებას. ქვეყნის ერთდერთი შემდგომი მიზანი ევროზონასა და შენგელის ზონაში გაწევრიანებაა.

ხორვატიის საქონლის ექსპორტის მოცულობამ 2017 წელს 13,7 მლრდ აშშ დოლარი (შედარებისათვის საქართველოს საქონლის ექსპორტის მოცულობამ 2017 წელს 2,7 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა, ხოლო ექსპორტმა რექსპორტის გარეშე – 2 მლრდ აშშ დოლარი) შეადგინა, ხოლო საქონლის იმპორტის მოცულობამ 21,3 მლრდ აშშ დოლარი (შედარებისათვის საქართველოს საქონლის იმპორტის მოცულობამ 2017 წელს 7,9 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა). ხორვატიის უარყოფითმა სავაჭრო ბალანსმა კი 7,6 მლრდ აშშ დოლარი. ხორვატიის იმპორტის ექსპორტით გადაფარვის კოეფიციენტი შეადგენს 63%-ს, საქართველოს კი – 34%-ს.

საქართველომ პრიორიტეტულად ექსპორტის წარმოება უნდა განავითაროს, მაგრამ იმავდროულად, იმპორტის შემცველი წარმოების განვითარებასაც უნდა მოახერხოს [Basilia T., Silagadze A., Chkhikvadze T., 2001]. აუცილებელია საქართველოს უარყოფითი საგარეო სავაჭრო სალდოს შემცირება, ექსპორტის მოცულობის გაზრდა და მისი ეტაპობრივი დივერსიფიკაცია. თავის მხრივ, ექსპორტის გაზრდა ეკონომიკური ზრდის ერთდერთი საფუძველია.

ხორვატიას აქვს მჭიდრო სავაჭროდ ეკონომიკური ურთიერთობა ევროკავშირთან, შესაბამისად ხორვატიის საქონლის ექსპორტისა და იმპორტის დიდი ნაწილი ევროკავშირზე მოდის. ხორვატიის საგარეო ვაჭრობის ერთ-ერთი დამახასიათებელი თავისებურებაა, რომ გააჩნია უარყოფითი სავაჭრო სალდო. ხორვატიის საქონლის ექსპორტის 66%-ზე მეტი მოდის ევროკავშირის ქვეყნებზე (იტალია – 14%, სლოვენია – 12% და გერმანია – 12%), ხოლო ქვეყნის იმპორტის – 75% (გერმანია – 16%, იტალია – 12% და სლოვენია – 11).

დასკვნები და წინადადებები. ინვესტიციებისა და კონკურენტუნარიანობის სააგენტო. ხორვატია აქტიურადაა ჩართული გლობალიზაციისა და ინტეგრაციის პროცესებში. იგი აქტიურად ცდილობს პუიდეების მოზიდვას და ზრუნავს საკუთარი ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე. ქვეყნაში ფუნქციონირებს „ინვესტიციებისა და კონკურენტუნარიანობის სააგენტო“ რისი ქართულ რეალობაში გადმოღება და აქტიური ზრუნვა ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია.

საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია – „საქართველო 2020“-ში აღწერილია ის პრიორიტეტები და პრობლემები, რომელთა გადაჭრა საჭიროა გრძელვადიანი, მდგრადი და ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის მისაღწევად. [14 გვ. 7]. სტრატეგიაში მოცემულია, რომ საქართველოს პოზიცია გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის მიხედვით 2020 წლისთვის იყოს 40-ე, ნაცვლად დღეს არსებული 67-ე ადგილისა. რისი მიღწევაც შეუძლებლად მიგვაჩნია.

საქართველო აქტიურად ცდილობს ხელი შეუწყოს ტურიზმის მდგრად განვითარებას, ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების გაზრდასა და დარგის მნიშვნელობის ამაღლებას. აქტიური მუშაობაა საჭირო ევროკავშირის ქვეყნებიდან (და არა მარტო) ტურისტების ნაკადების გაზრდის მიმართულებით. საინტერესო იქნება ამ მიმართულებით ხორვატიის გამოცდილების გაცნობა და გაზიარება.

საქართველომ უნდა გააგრძელოს ევროკავშირთან შემდგომი ინტეგრაცია. გაზარდოს სავაჭროდ ეკონომიკური თანამშრომლობა ევროკავშირთან და წევრ ქვეყნებთან. ძირითად გამოწვევად რჩება საქართველოს ექსპორტის მოცულობის გარდა ევროკავშირში. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ საქართველოს საქონლის ექსპორტის მოცულობა შეადგენს 2,7 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ხორვატიის 13,7 მლრდ აშშ დოლარს, ანუ 5-ჯერ მეტს.

ხორვატიაში არსებობს საგარეო და ევროპის საქმეთა სამინისტრო [იხ.<http://www.mvep.hr>]. ვფიქრობ საქართველოშიც შესაძლებელია საგარეო საქმეთა სამინისტროსა და ევროინტეგრაციის სამინისტროს გაერთიანება. მსგავსი პრაქტიკა ასევე გვხვდება ევროპის სხვა ქვეყნებშიც.

ხორვატიისა და სხვა ევროკავშირის წევრი ქვეყნების გამოცდილების შესწავლა და გამოყენება საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროცესში. ასევე განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს საქართველოს ევროინტეგრაციის გზაზე ხორვატიის წარმატებულ გამოცდილებას.

ეკონომიკური კვლევების უმრავლესობა მიუთითებს იმაზე, რომ ევროკავშირის წევრობა მომგებიანია ხორვატიისათვის. თუმცა, კონკურენციამ ხორვატიაში ახალი გამოწვევები და შესაძლებლობები გააჩინა. ქვეყანაში შემცირდება უმუშევრობა, გაჩნდება ახალი სამუშაო ადგილები და მოხდება ეკონომიკური ზრდის დაჩქარება, გაიზარდა ქვეყნის მშპ და სხვ. ამრიგად ხორვატიის ეკონომიკური ინტეგრაციის შედეგები ასე გამოიყურება: გაიზარდა ხორვატიის მშპ; გაიზარდა ხორვატიის ექსპორტის მოცულობა, განსაკუთრებით ევროკავშირში; ასევე გაიზარდა ხორვატიის იმპორტი; გაიზარდა ხორვატიაში პუი-ების მოცულობა. გაიზარდა ხორვატიისა და ევროკავშირის სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის მასშტაბები; გაიზარდა ხორვატიაში უცხოური, განსაკუთრებით ევროკავშირის კომპანიების ფილიალების რაოდენობა, ასევე გაიზარდა ქვეყანაში სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა და სხვ. ხორვატია წარმატებით აგრძელებს ეკონომიკის განვითარებას და მსოფლიო ეკონომიკაში შემდგომ ინტეგრაციას.

ლიტერატურა:

1. Croatia land and people. Ministry of Foreign and European Affairs of the Republic of Croatia, Zagreb, 2013.
2. ტისიე ი. ევროპის ლექსიკონი. გამქრალი დათანამედროვე სახელმწიფოები 1789 წლიდან დღემდე. გამომცემლობა „ჯისიაი“, თბილისი, 2008.
3. სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები (საქსტატი). <http://www.geostat.ge>
4. World Tourism Organization , *European Union Tourism Trends*, UNWTO, Madrid, 2018.
5. Putkaradze R. Trade and Economic Relations between Georgia and the European Union: Problems and Perspectives. Tbilisi, 2010.
6. Putkaradze R. Historical Determinants of the Economic Relations of Georgia and the European Union. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie. - Nr 34 (107) (2015), s. 97-105.
7. Putkaradze R. ACTUAL ISSUES OF THE FOREIGN TRADE OF GEORGIA. PaataGugushvili Institute of Economics of IvaneJAvakhishvili Tbilisi State University. Proceedings of Materials of International Scientific-Practical Conference Dedicated to the 60th Birth Anniversary of Professor George Tsereteli NATIONAL ECONOMIES AND GLOBALIZATION (28-29 June, 2012). p. 51-58.
8. Chania M. Putkaradze R. The Priorities of Georgian Economic Development in Conditions of Globalization. *European Journal of Marketing and Economics*, v. 1, n. 1, p. 63-66, July 2018.
9. Putkaradze R. Perspectives of Georgia-European Union trade relations. *Journal Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках ЧЭС и ГУАМ*. 2010, Volume 1, Pages 123-127
10. საქართველოს ტურიზმის სტრატეგია, 2025.
11. The European economy since the start of the millennium. Eurostat. 2018.
12. https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/european_economy/bloc-1a.html?lang=en
13. Silagadze A, Zubiashvili T. Parameters of the European Union and the Post-Soviet Georgia's Economy. *Refereed International Journal of Business and Management Studies (IJBMS)*. 2015. P. 441-448
14. ბასილია თ. სილაგაძე ა. ჩხიკვაძე თ. საქართველოს ეკონომიკა. თბილისი 2001.
15. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია საქართველო 2020.
16. World development indicators, World bank, 2017.
17. World Trade Organization, *World Trade Statistical Review*, 2017.

Economic Integration of Croatia into the European Union and Georgia

Ramaz Putkaradze

*Doctor of Economics, Associate Professor at
the Department of International Economics
and the History of Economic Thought,
Faculty of Economics and Business,
Tbilisi State University, Georgia*

S u m m a r y

Applying to the international experience with the purpose to develop national economy is of great importance in modern times. Croatia is the last, 28th member state of the European Union. The paper deals with the peculiarities of social and economic development of Croatia. Croatia is one of the rapidly developing and rich in resources countries in Europe, which is actively seeking further integration into global economy. The present paper studies a number of pressing issues of social and economic development of Croatia and provides suggestions what can be considered in Georgian reality.

Croatia has a unique geographical location and is a member of the European Union, the United Nations Organization, the Council of Europe, the NATO, the World Trade Organization and many other international organizations.

Tourism is considered one of the key directions of Croatia's development. The contribution of tourism to the country's GDP is about 20%, which is quite high compared with the contribution of tourism to the GDP of the EU, which amounts to 10%. According to the National Statistics Office of Georgia, contribution of tourism to total output of the country's economy is 7.3%. It is desirable to cooperate with Croatia in tourism sector.

Export volume of Croatian goods exceeds the volume of Georgian export by 5 times. Export of Croatian goods amounted to USD 13.7 billion in 2017 (to compare with, export of Georgian goods amounted to USD 2.7 billion in 2017 and export without re-export totaled to USD 2 billion), while import of goods amounted to USD 21.3 billion.

First NATO, then the EU. There is no direct relation between these two international organizations but before the EU membership Croatia joined NATO on April 1, 2009.

Investment and Competitiveness Agency. Croatia is actively involved in globalization and integration processes. The country is actively trying to attract FDI and cares to improve the competitiveness of its economy. There is an Investment and Competitiveness Agency in Croatia. In our opinion, introduction of this experience in Georgia and caring for the improvement of the competitiveness of the country's economy is very important. Croatia has the Ministry of Foreign and European Affairs. From our point of view, it is possible to combine the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of European Integration. Similar practice exists in many European countries.

To conclude, EU membership is profitable for Croatia. It is desirable to study and use the Croatian experiences for socio-economic development of Georgia. Croatia continues the country's economic developments successfully. One of the subsequent goals of the country is to join the Schengen zone.

Key words: *Croatia; economic integration; free trad; Georgi; economic development.*